

1/43/09

25.2.2009

Oikeusministeriö
Lainvalmisteluosasto
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto oikeusministeriön työryhmämietinnöstä Yhteistalouden purkaminen avoliiton päättyessä (Oikeusministeriön työryhmämietintö 2008:10)

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää oikeusministeriötä lausuntopyynnöstä. Neuvottelukunta kiinnittää lausunnossaan huomiota työryhmämietintöön sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Työryhmämietinnössä esitetyllä avoliiton yhteistalouden purkamista koskevalla sääntelyllä tulisi olemaan merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia. Joka viides suomalainen perhe on avoliittoperhe ja noin 40 prosentissa avoliittoperheistä on vähintään yksi lapsi. Avoliitto on yleistynyt 1970-luvulta lähtien merkittävästi ja yleistyminen näyttää jatkuvan edelleen. Avoliitto tarjoaa puolisoille myös ideologisen vaihtoehdon avioliitolle ja parisuhteen rekisteröinnille.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa työryhmän esitystä avoliiton yhteistalouden purkamisen sääntelyksi. Nykyisen lainsäädännön mukaan vuosikymmeniäkin avoliitossa eläneet puoliset eivät ilman testamentteja tai erillisiä sopimuksia saa taloudellista turvaa toisen puolison kuoleman tai avoliiton päättymisen varalta. Kuitenkin yhteisen lapsen saamisella tai merkittäville yhteisillä hankinnoilla on mitä ilmeisemmin suurempi vaikutus puolisojen välisen yhteistalouden syntyyn kuin parisuhteen virallistamisella.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää työryhmää esityksen sukupuolivaikutusten käsittelystä ja monipuolisesta erittelemisestä. Kuten mietinnöstä ilmenee, kyselytutkimusten mukaan heteroparien naispuolisot kantavat avio- tai avoliittotyyppistä riippumatta miespuolisoitaan useammin päävastuun kodin sisäisistä kustannuksista, kuten ruokaostoksista ja lapsista aiheutuvista kuluista. Miehet sen sijaan vastasivat enemmän kodin ulkopuolisista menoista, auton ylläpidosta sekä lainojen koroista ja lyhennyksistä johtuvista kustannuksista. Lisäksi perinteisen perhemallin mukaisesti arvokkaampia esineitä on useammin hankittu miehen nimiin, vaikka ne olisivat tarkoitettu puolisojen ja perheen yhteiseen käyttöön. Tällainen *sukupuolittunut kulutuskäyttäytyminen johtaa avoliiton päättyessä siihen, että miespuoliso voi kartuttaa omaisuuttaan ja saada naispuolisonsa kustannuksella perusteetonta etua.* Perheen sisäiset sukupuolittuneet kulutustottumukset ovat pysyneet kyselytutkimusten mukaan samansuuntaisina 1970-luvun lopulta nykyhetkeen saakka.

Omaisuuuden sukupuolittunutta karttumista kärjistää tilastollisesti myös se, että *suurimman osan vanhempain- ja hoitovapaista käyttää lapsen äiti*. Tällöin töissä käyvä puoliso voi kartuttaa omaisuuttaan lastenhoidosta vastaavan puolison kustannuksella. Vanhempain- ja hoitovapaiden voimakkaasti sukupuolittunut jakautuminen on myös havaittu jarruttavan naisten ura- ja palkkakehitystä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa esitettyä avopuolison oikeutta hyvitykseen yhteistalouden hyväksi antamastaan panoksesta avoliiton päättyessä. Tällöin edellä mainittuja puolisoitten sukupuolittuneista kulutuskäyttäytymisistä ja/tai epätasaisesti jakautuneesta hoivavastuusta johtuvia, epäoikeudenmukaisiksi muodostuneita varallisuussuhteita voitaisiin tasoittaa, ja siten antaa parisuhteen heikommassa asemassa olevalle puolisolalle suojaa. Neuvottelukunta pitää kannatettavana myös sitä, että ennen omaisuuden erottelua tehty sopimus hyvitysoikeudesta luopumisesta ei sitoisi avopuolisointa.

Nykyisen lainsäädännön mukaan korvauskysymysten käsittely on mahdollista lähinnä perusteettoman edun palauttamiskanteella. Tällainen tuomioistuinkäsittely on raskas ja prosessikynnyksen korkeus palvelee lähinnä vahvemmassa asemassa olevan puolison etuja. Esityksen mukaan omaisuuden jaosta erimieliset avopuolisot voisivat hakea pesänjakajan määräämistä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää järkevänä, ettei esityksen parisuhdemääritelmään ole sisällytetty lausumaa seksuaalisesta kanssakäymisestä normaalin parisuhteen edellytyksenä. Tällainen lausuma saattaisi jopa vaarantaa avopuolison seksuaalisen itsemääräämisoikeuden. Lisäksi tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää tärkeänä, että esitys käsittää sekä eri- että samaa sukupuolta olevien pariskuntien avoliitot. Kihlakumppani-käsitteen poisto on myös kannatettavaa juridisesti vanhentuneena. Kihlakumppani olisi terminä omiaan ohjaamaan tulkintaa vain heteropareja koskevasta sääntelystä.

Kuten mietinnössä todetaan, on esityksellä merkittäviä välillisiä vaikutuksia lapsille. Taloudellisesti heikommassa asemassa on usein juuri se puoliso, joka on myös päävastuussa hoivavastuusta. Esityksen mukaan avopuolisolla, joka ei omista yhteisenä kotina käytettyä asuntoa, olisi mahdollista saada asuntoon käyttöoikeus eron yhteydessä vain erityisen painavista syistä. Tällaiseksi erityisen painavaksi syyksi on mainittu avopuolisoiden yhteinen lapsi. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää hyvänä, että lasten asumisolojen pysyvyyden turvaaminen on nimenomaisesti mainittu mietinnössä. *Neuvottelukunta kuitenkin painottaa, että esityksessä useaan otteeseen korostettua avopuolisoiden yhteisten lasten aseman turvaaminen voi käytännössä ohjata laintulkintaa biologisen vanhemmuuden korostumiseen*. Tämä saattaa aiheuttaa ongelmia samaa sukupuolta olevien pariskuntien lasten tilanteissa sekä erityisesti uusperheiden kohdalla, joissa voi olla sekä avopuolisoiden yhteisiä lapsia että molempien puolisoitten aiemmista liitoista olevia lapsia. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää perustellumpana korostaa harkinnassa avopuolisoiden vankkaa tosiasiallisen vanhemmuuden toteuttamista tällaisissa tilanteissa.

Heidi Hautala
puheenjohtaja

Hannele Varsa
pääsihteeri